

„NAZDAR! KÁČA“ DOPISNICE STANISLAVA KAFKY ZASÍLANÉ NA BOJIŠTĚ PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY

Magdaléna Šustová

„Hello! Káča“

A Postcard from Stanislav Kafka Sent to Battlefield of World War I

Abstract: In 2023 and 2024, the Museum of Prague acquired a set of postcards and drawings created by Stanislav Kafka (7 August 1891–4 April 1942) and sent to his friend Miloš Hlaváček to the battlefield of World War I. Gradually, the forgotten story of their creator was uncovered. Stanislav Kafka was an active member of the Prague Sokol since 1909 and member of the wider management of the Sokol movement in the period after 1918, where he was active primarily as a fencing official. Kafka was a talented amateur cartoonist and illustrated several manuals for instructors at Sokol. In October 1941, he was arrested along with other Sokol officials, imprisoned in Terezín and in March 1942 deported to the Auschwitz II-Birkenau concentration camp, where he was killed on 4 April 1942. The set of 66 postcards and 25 loose drawings is one of three collections documenting his activities (one set of drawings, secret notes and biographical material is kept in the Terezín Memorial; another one in the National Museum). This set bears witness to everyday life during World War I and to the personality of its author.

Keywords: World War I – World War II – Resistance in the Protectorate of Bohemia and Moravia – Museum of Prague – sport – Sokol movement – Prague Sokol – correspondence

Contact: Magdaléna Šustová, Muzeum hl. m. Prahy, sustova@muzeumprahy.cz

V letech 2023 a 2024 byl pro Historickou sbírku Muzea hl. m. Prahy ve dvou částech zakoupen soubor korespondenčních lístků (tzv. feldpostek) zasílaných v letech 1915 až 1917 úředníkem vysočanské Kolbenovy továrny Stanislavem Kafkou příteli Miloši Hlaváčkovi, příslušníku 88. pěšího pluku rakousko-uherské armády. Impulsem k zakoupení těchto dopisnic byly půvabné kresby (nejen) pražských scenérií i četné zmínky o repertoáru a statování v Národním divadle. V průběhu zpracování souboru pro potřeby systematické evidence se podařilo odhalit tragický životní příběh jeho tvůrce, činovníka Sokola Pražského a Československé obce sokolské, jehož život vyhasl v koncentračním táboře Osvětim II-Březinka.

Pátrání po Kafkových životních osudech byl zdoluhavý proces, neboť doklady a svědectví týkající se jeho osobnosti jsou roztrženy v řadě archivních fondů. Východím bodem se stal životopis sepsaný jeho starší dcerou Stanislavou v roce 1976, který je dnes uložen v Památníku Terezín.¹ Zde je také uloženo šest motáků² a 14 kreseb spoluvěžňů,³ které vznikly během jeho zdejšího pobytu a byly předány Kafkově rodině. Důležité jsou i dvě krátké vzpomínky publikované v sokolských periodikách po skončení druhé světové války,⁴ přičemž jednoho z autorů se s největší pravděpodobností podařilo identifikovat jako rokycanského učitele Josefa Hejdu, který byl Kafkovým spoluvězněm v Terezíně i Osvětimi.⁵ Druhý velký celek týkající se Stanislava

1 Památník Terezín (dále jen PT), podsírka Historicko-dokumentární, Stanislava, ORSZÁGHOVÁ-KAFKOVÁ, Vzpomínka-životopis Stanislava Kafky, inv. č. A 9931.

2 PT, podsírka Historicko-dokumentární, inv. č. A 9932–A 9937. Motáky byly napsány v období patrně říjen 1941 – 25. 1. 1942.

3 PT, podsírka Historicko-umělecká, inv. č. PT 8315 – PT 8328.

4 HEJDA, Káča – vzpomínka na Stanislava Kafku, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 13, s. 151; Hbk., Věčná paměť, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1947, roč. 1, č. 3, s. 3.

5 PT, databáze politicky a rasově pronásledovaných osob, [cit. 30. 1. 2025], dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp->

Obr. 1. camp photograph – Identifikační fotografie Stanislava Kafky z koncentračního tábora Osvětim II-Březinka, vězeň č. 26548, březen 1942. The Archive of The State Museum Auschwitz-Birkenau in Oświęcim

va Kafky je uložen v Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu⁶ a v Archivu dějin tělesné výchovy a sportu⁷ Národního muzea, který je tvořen jednak výtvarnými díly vytvořenými s největší pravděpodobností pro Československou obec sokolskou (dále jen ČOS), jednak materiály osobního charakteru, které byly původně různými osobami odevzdány archivu ČOS. Na tomto místě musím poděkovat pracovníci Národního muzea Mgr. Šárce Rámišové, Ph.D., za neocenitelnou a neutuchající pomoc. Další informace se podařilo získat v archivních fondech Sokola Pražského a Československé obchodní akademie E. Beneše, v Sokolském věstníku a Zpravodaji Pražské tělocvičné jednoty Sokol, matrikách, sčítacích operátech a samozřejmě sekundární literatuře. Z důvodu větší přehlednosti jsem tuto studii rozdělila do menších celků, věnovaných životním osudům S. Kafky a M. Hlaváčka a samotnému souboru korespondence. Do názvu studie byl použit jeden z pozdravů, kterým se pisatel loučil s Milošem Hlaváčkem.

Není známo, kdy a kde získal Stanislav Kafka přezdívku Káča, zjevně vycházející z jeho příjmení, kterou prokazatelně používal v Sokole a s největší pravděpodobností i mimo něj.

Miloš Hlaváček

Identitu příjemce korespondence Miloše Hlaváčka se podařilo odhalit pouze částečně. Narodil se 21. 8. 1893 v Milostíně jako druhý ze tří synů zdejšího učitele Antonína Hlaváčka a jeho třetí manželky Zdeňky.⁸ Jeho otec měl ještě čtvrtého syna z prvního manželství.⁹ O Hlaváčkově vzdělání se nepodařilo získat bližší informace, ale zdá se, že mohl vystudovat obchodní akademii, protože podle policejní přihlášky z 10. 1. 1913 pracoval jako soukromý úředník ve firmě Šalamoun,¹⁰ a když v roce 1931 svědčil bratru Josefovi při svatbě, byl zaměstnán jako disponent.¹¹ O dosažení maturity svědčí i fakt, že v rakousko-uherské armádě dosáhl minimálně hodnosti

-hejda-jozef; též Petr CIRONIS, *Měšťanské školy dívčí v Rokycanech (1868) 1885–1948 (1959)*, skupinový inventář fondů NAD 1274, 1275, 1276, Rokycany 2005, evid. č. pomůcky 170/1–3, s. 6.

- 6 Národní muzeum (dále jen NM), Historické muzeum, Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu, Trojrozměrná sbírka, inv. č. H7H–15550, H7H–15700–H7H–15703, H7H–18763–H7H–781, H7H–29057–H7H29058, H7H–31773, H7H–31775, H7H–34960, H7H–35754–H7H-35770.
- 7 NM, Archiv dějin tělesné výchovy a sportu, fond NAD 170 Sokol, inv. č. 2696 Kafka Stanislav.
- 8 Matrika narozených v obci Milostín v letech 1893–1912 je uložena na Obecním úřadu Mutějovice, viz Státní oblastní archiv Praha (dále jen SOA Praha), Soupis matričních knih a indexů z oblasti středních Čech do roku 1949 uložených dosud na matričních úřadech, s. 291, [cit. 30. 1. 2025], dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/wicket/resource/org.apache.wicket.Application/Matriky%20na%20uradech.pdf>. Informaci o datu narození Miloše Hlaváčka a jeho mladšího bratra Antonína Václava sdělili pracovníci Obecního úřadu Mutějovice.
- 9 Jaroslav Hlaváček (20. 1. 1885 – 11. 1. 1903), SOA Praha, fond NAD 28 Sběrka matrik a průvodní listinný materiál, matrika narozených v obci Milostín v letech 1864–1893, f. 110, [cit. 17. 2. 2025], dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/9312/111>. Zde je uvedeno i datum úmrtí.
- 10 Národní archiv (dále jen NA), fond Policejní ředitelství I-konskripce, karton 183. Pravděpodobně se jednalo o firmu Rudolf Salomon, veř. obchodní společnost, Praha VII.
- 11 Sňatek proběhl v kostele Nejsvětější Trojice ve Spálené ulici v Praze 28. 3. 1931, viz Archiv hl. m. Prahy (dále jen AMP), fond NAD 156 Sběrka matrik, kostel Nejsvětější Trojice ve Spálené ulici, matrika oddaných v letech 1915–1942, sign. TRS O11, f. 118, [cit. 30. 1. 2025], dostupné z: <https://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=cfe5485b2ac74670b30c511bc23bf2a0&scan=131#scan131>.

Obr. 2. H 152428 – Pohlednice s vyobrazením Tyršova domu na pražské Malé Straně vydaná jako vzpomínka na kladení pamětního kamene 28. 10. 1923, jejímž autorem je Stanislav Kafka. Kresba, která se stala předlohou pohlednice, je uložena v Národním muzeu, Archiv dějin tělesné výchovy a sportu, fond NAD 170 Sokol, inv. č. 2696 Kafka Stanislav. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 152 428

praporčíka¹² a do vznikající československé armády byl přijat jako poručík.¹³ Bohužel se nepodařilo odhalit, kde se oba muži seznámili. Zřejmě nebyli spolužáky z Československé obchodní akademie, protože Hlaváček není zmíněn v adresáři absolventů z roku 1922; nebyl ani členem stejné sokolské jednoty jako Kafka, mohl však být členem jiné jednoty. Pravděpodobnější se však zdá možnost, že se znali ze zaměstnání, protože v korespondenci se objevují zmínky o dění v Kolbenově továrně.¹⁴ Dalším místem, kde se mohli seznámit, je Národní divadlo, kde minimálně Stanislav Kafka statoval, a z korespondence je zjevné, že zájem o divadlo sdíleli. Bohužel, bližší informace o statistech se v archivu Národního divadla nedochovaly.¹⁵ Zřejmě se jednalo o blízké přátele, protože z dochovaného souboru korespondence je patrné, že Miloše Hlaváčka znala i Kafkova rodina, která jej několikrát pozdravovala.¹⁶ Další podrobnosti se o životě Miloše Hlaváčka nepodařilo zjistit.

Obr. 3. H 365653 – Momentka z proslulého pražského hostince U Fleků, Křemencova 1651/11, Praha 2, nejspíše z července 1915. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 653

Stanislav Kafka

Osobní život

Stanislav Kafka se narodil 7. 8. 1891 v Bohuslavicích u Opočna jako nejstarší ze tří dětí poštmistra Karla Kafky a jeho manželky Marie.¹⁷ O rok později přibyla do rodiny dcera Lidmila¹⁸ a v roce 1894 další syn František.¹⁹ Jak odhaluje sčítací arch z roku 1921, rodina se roku 1898 přestěhovala do Horních Beřkovic, kam byl zřejmě Karel Kafka služebně přeložen.²⁰ Nejstarší potomek zjevně jevil studijní předpoklady, protože začal studovat na gymnáziu v Roudnici nad Labem,²¹ odkud v roce 1906 přešel na pražskou Československou obchodní akademii, kterou absolvoval 2. 7. 1910.²² Studium na obchodní akademii vděčil za znalost cizích jazyků, kterou později využíval při sestavování přehledů ze zahraničních tělocvičných časopisů.²³ Z třídních katalogů

12 Muzeum hl. m. Prahy (dále jen MP), Historická sbírka, korespondenční lístky z období 17. 11. 1916 – 3. 7. 1917, inv. č. H 365661 – H 365678, H 365840.

13 *Osobní věstník čs. ministerstva obrany*, 1919, roč. 2, č. 107, s. 919.

14 MP, Historická sbírka, korespondenční lístek z 21. 8. 1915, inv. č. H 365826; korespondenční lístek z 22. 8. 1916, inv. č. H 365832, korespondenční lístek z 25. 8. 1916, inv. č. H 365659; korespondenční lístek z 23. 7. 1917, inv. č. H 365676.

15 Za pomoc děkuji pracovníci archivu Národního divadla Mgr. Karolíně Stegurové, Ph.D.

16 MP, Historická sbírka, na korespondenčních lístečích z 10. 2. 1916, inv. č. H 365 815; z 4. 6. 1916, inv. č. H 365649 a z 15. 10. 1916, inv. č. H 365835 pozdravuje Hlaváčka Tonka či Tonča Kafková – nepodařilo se mi dohledat, že by Stanislav Kafka měl sestru tohoto jména. Na korespondenčním lístku z 28. 12. 1916, inv. č. H 365667 vyřizuje Kafka pozdrav od svých rodičů.

17 Státní okresní archiv Náchod (dále jen SOkA Náchod), fond NAD 190 Sběrka matrik Východočeského kraje, farní úřad Bohuslavice, matrika narozených 1842–1900, sign. 8-4021, poř. č. 297, f. 329.

18 Narodena 5. 10. 1892, fond SOkA Náchod, NAD 190 Sběrka matrik Východočeského kraje, farní úřad Bohuslavice, matrika narozených 1842–1900, sign. 8-4021, poř. č. 297, f. 338.

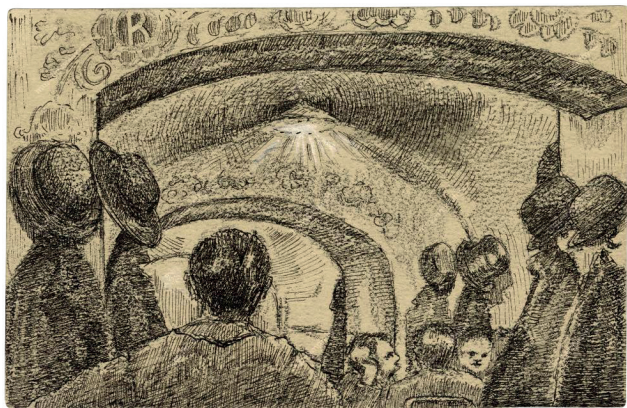
19 Naroděn 14. 1. 1894, SOkA Náchod, fond NAD 190 Sběrka matrik Východočeského kraje, farní úřad Bohuslavice, matrika narozených 1842–1900, sign. 8-4021, poř. č. 297, f. 349.

20 Státní oblastní archiv Litoměřice (dále jen SOA Litoměřice), fond NAD 1296 Sčítání lidu 1921, okres Litoměřice, lokalita Horní Beřkovice, karton 110, čp. 113.

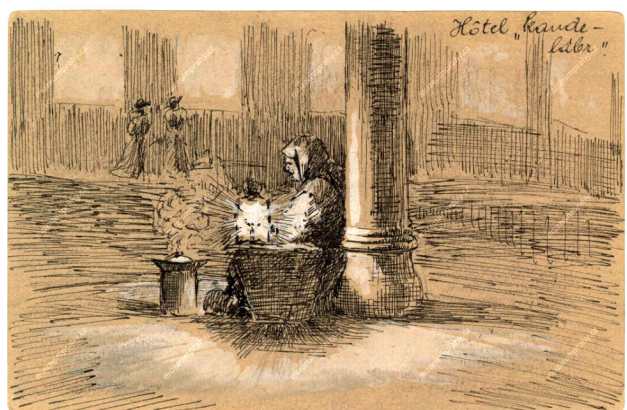
21 AMP, NAD 995 Československá akademie obchodní dr. E. Beneše v Praze, Resslova 8, Praha II, nezpracovaný fond, záznam Stanislava Kafky v hlavním katalogu třídy I. A, šk. rok 1906/1907.

22 AMP, NAD 995 Československá akademie obchodní dr. E. Beneše v Praze, Resslova 8, Praha II, nezpracovaný fond, záznam Stanislava Kafky v hlavním katalogu třídy IV. C, šk. rok 1909/1910.

23 Hbk., *Věčná paměť, Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1947, roč. 1, č. 3, s. 3. Viz též články Stanislav KAFKA, *Tělocvik*

Obr. 4. H365855 – Kresba zachycující s největší pravděpodobností hostinec U Šuterů, Palackého 722/4, Praha 1, zřejmě z února 1916. Původně byla patrně přilepena na dopisnici inv. č. H 365 815, kde je zmiňován obrázek „U Šuterů od zrcadla“. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 855

Obr. 5. H 365683 – Kresba populárního pražského „Hotelu Kandelábr“, což bylo slangové označení pro pouliční noční nálevnu. Jedná se o jednu z odlepených kreseb, snad vzniklých v roce 1916. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 683

je patrné, že po celé čtyři roky studia povinně studoval němčinu a francouzštinu a jeden rok angličtinu.²⁴

Zda hned po studiích nastoupil do zaměstnání u firmy Kolben ve Vysočanech, kde pracoval v roce 1915, není zřejmé; nicméně zde působil i po první světové válce, konkrétně minimálně v roce 1922.²⁵ Poté dle svědectví své dcery pracoval v továrně na optické přístroje Josefa a Jana Fričových.²⁶ Kafkovy osudy za první světové války lze pro druhou polovinu roku 1917 a rok 1918 rekonstruovat pouze částečně. I on byl zřejmě odveden do armády, což naznačuje jeden z posledních dochovaných korespondenčních lístků²⁷ i Kafkovo vyprávění spoluvězňům, že „... první válku vojákoval v Terezíně a druhou že tam také přečká.“²⁸ V motáku rodině Kafka vzpomínal „... na rok 1917, kdy nám nedali vůbec nic“²⁹ (myšlena štedrovečerní večeře). V kontextu těchto zmínek je možné, že Stanislav Kafka byl odveden ke 42. pěšímu pluku s doplňovacím okresem Terezín, kam spadala obec Horní Beřkovice, kde rodina měla domovskou obec.³⁰ V biogramu sestaveném Kafkovou dcerou je také zmínka o jeho údajném působení v sokolském II. pluku Stráže Svobody,³¹ kterou se mi bohužel nepodařilo ověřit. Po první světové válce se Stanislav Kafka vrátil ke svému civilnímu povolání a uzavřel manželství, z něž se narodily dvě dcery.

Není bohužel jasné, kdy, kde a zda vůbec prošel Stanislav Kafka výukou kresby a malby. V příručce Signované kresby a obrazy Oddělení tělesné výchovy a sportu Národního muzea autorky uvádějí, že Kafka byl akademickým malířem,³² bohužel bez bližší citace zdroje, tento údaj se zatím nepodařilo ověřit.³³ Z dochovaného celku korespondence je patrné, že potřeba kreslit přepadávala Stanislava Kafku téměř všude – jsou zde zastoupeny momentky ze zaměstnání v Kolbenově továrně,³⁴ krajinky z dovolených a výletů,³⁵ ze zákulisí Národního divadla, kde stotoval v operách a činohře. Kořeny Kafkovy náklonnosti k divadlu se bohužel také nepodařilo odhalit; není možné ani určit, jak se k účinkování v Národním divadle dostal. Jednu z mož-

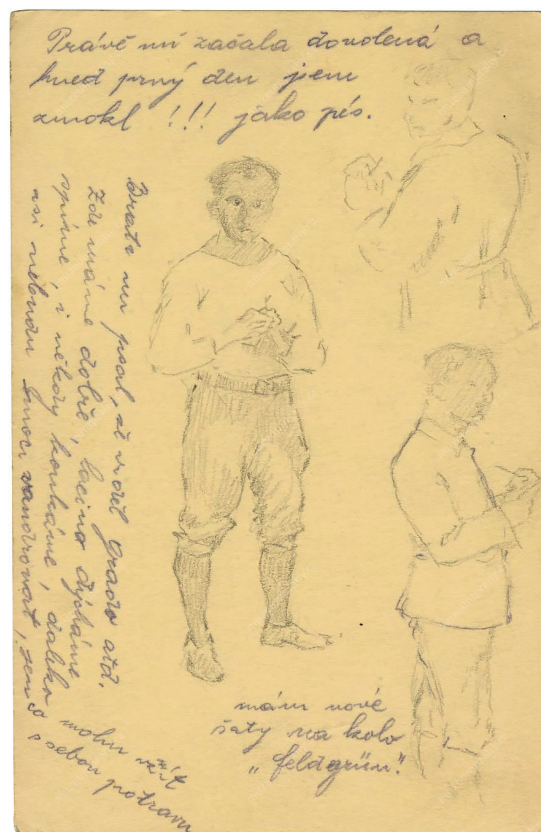
nářadový a sport v cizině, *Sokol*, 1926, roč. 52, č. 3, s. 74–76 a Stanislav KAFKA, Zrcadlo sletu v zahraničním tisku, *Sokol*, 1926, roč. 52, č. 10, s. 238.

- 24 AMP, NAD 995 Československá akademie obchodní dr. E. Beneše v Praze, Resslova 8, Praha II, nezpracovaný fond, záznamy Stanislava Kafky v hlavním katalogu třídy I. A., šk. rok 1906/1907; II. E, šk. rok 1907/1908, III. E, šk. rok 1908/1909 a IV. C, šk. rok 1909/1910.
- 25 Všeabsolventský adresář Československé akademie obchodní v Praze, Praha 1922, s. 86.
- 26 PT, podsběrka Historicko-dokumentární, Stanislava ORSZÁGHOVÁ-KAFKOVÁ, Vzpomínka-životopis Stanislava Kafky, inv. č. A 9931, [cit. 3.2.2025], dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/sbirka/410451>.
- 27 MP, Historická sbírka, korespondenční lístek z 6. 5. 1917, inv. č. H 365838.
- 28 HEJDA, Káča – vzpomínka na Stanislava Kafku, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 13, s. 151.
- 29 PT, podsběrka Historicko-dokumentární, moták č. 4 z 28. 12. 1941, inv. č. A 9935.
- 30 SOA Litoměřice, fond NAD 1296 Sčítání lidu 1921, okres Litoměřice, lokalita Horní Beřkovice, karton 110, čp. 113.
- 31 PT, podsběrka Historicko-dokumentární, Stanislava ORSZÁGHOVÁ-KAFKOVÁ, Vzpomínka-životopis Stanislava Kafky, inv. č. A 9931.
- 32 Jitka SCHŮTOVÁ – Vlasta SAUROVÁ – Hana HAVRÁNKOVÁ, Signované kresby a obrazy Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu, Praha 2008, s. 61.
- 33 Stanislav Kafka není uveden v: Prokop TOMAN, *Slovník československých výtvarných umělců*, Praha 1927; Prokop TOMAN, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Praha 1936; *Almanach Akademie výtvarných umění v Praze. K 180. výročí založení (1799–1979)*, Praha 1979; *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2000*. V. Ka-Kom, Ostrava 2000.
- 34 MP, Historická podsběrka, H 365658 – sluha roznášející svačinu, H 365664 – veřejná válečná vývařovna, H 365838 – výjev z kanceláře, H 365848 – volná kresba, pravděpodobně dělníci čekající na proslov k narozeninám mocnáře.
- 35 MP, Historická podsběrka, H 365828–H 365830, H 365669–H 365670, H 365839.

ností však naznačil archivní fond Sokola Pražského, ve kterém jsou uloženy torzovitě dochované dokumenty o spolupráci s Národním divadlem. Z nich je patrné, že již v roce 1883 měli členové jednoty přislíbit účast v komparsu oper Libuše a Dimitrij.³⁶ Jak se spolupráce dále vyvíjela, není bohužel známé, nicméně v roce 1913 byly povoleny slevy pro členy Sokola Pražského na vstupenky na třetí představení Prodané nevěsty v přírodním divadle v Šárce³⁷ a dochoval se i přihlašovací arch, jehož podepsáním se členové Sokola Pražského zavazovali k vystupování při hrách, které pořádalo Národní divadlo v Šárce,³⁸ z čehož je patrné, že v době, kdy se Stanislav Kafka stal členem Sokola Pražského, spolupráce stále existovala. Statování v Národním divadle si Kafka opravdu užíval a příteli Hlaváčkovi s velkou nadsázkou referoval: „... a také poprvé jsem hrál s Vojanem (druhý den dal výpověď; říkalo se, že pro neshodu s ředitelstvem, ale já myslím, že se bál mojí konkurence), urovnalo se to dobře, neboť jsem se věnoval opeře. V »Daliboru« jsem byl po celé I. jednání až u rampy a také jsem zpíval s sebou (!?!), obecenstvo tleskalo, ale já jsem se neděkoval. ... V Čert a Káča dělám čerta a ne Káču. To je osud!!!“³⁹

Cyklistické aktivity

Vedle malování a divadla se Stanislav Kafka vášnivě věnoval také cyklistice, resp. cykloturistice. Zážitky z několika jeho cest do zahraničí byly otištěny v časopise *Cyklista* pod značkou Kč.⁴⁰ Jak vyplývá ze vzpomínky na cestu po Francii, cykloturistice se začal věnovat zřejmě mezi lety 1907 a 1911. Tuto cestu Kafka realizoval v roce 1922, vzpomínky vyšly v roce 1926 a zmiňuje v nich, že za 15 let cestování byl na této výpravě poprvé okraden.⁴¹ Není však jasné, ke kterému roku údaj o počátcích svého cestování vztahuje. Vzhledem ke Kafkovým životním milníkům se zdá pravděpodobnější, že se cykloturistice začal věnovat v roce 1911, kdy již měl po maturitě a samostatně vydělával. „Kolem doplňuji všestranný výcvik sokolský a dávám přednost tomuto dopravnímu prostředku před železnicí z důvodů známých všem kolečkářům: poznat venkov a nebýt odkázán na zřízení cestovatelské (odjezdy vlaků, vyšlapané cesty do hotelů a z hotelů ještě vyšlapanější »karavanní« stezky k pamětihodnostem atd.).“⁴² V časopise *Cyklista* publikoval na počátku roku 1925 zážitky z pět týdnů trvajících cesty do Itálie realizované na jaře 1924, následoval cestopis z cesty po švýcarských Alpách, kam se vydal v srpnu 1925,⁴³ a poslední byly vzpomínky z pu-

Obr. 6. H365856 – Autoportrét Stanislava Kafky v novém obleku popsaném jako „Nové šaty na kolo feldgrünn“. Autor zahájil dovolenou, kterou zřejmě strávil cykloturistikou. Součástí kresby je i jedna z mála zmínek o situaci v zázemí: „Zde máme dobře, lacino dýcháme, spíme, i někdy koukáme, daleko asi nebudu moci vandrovat, jen co mohu vzít s sebou potravu.“ Kresbu se nepodařilo přesněji datovat. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 856

tování po Francii, které vyšly ve dvou částech v letech 1926 a 1927. Začteme-li se do Kafkových cestopisů, zjistíme, že na své cestovní zážitky vynaložil relativně málo finančních prostředků – celou cestu absolvoval v cyklistickém sedle; nocoval v levnějších penzionech, občas také někde na půdě a jindy pod širákem. Přestože se Kafka prohlašoval za „jezdce prostřední výkonnosti“, jeho fyzická kondice byla obdivuhodná. Při cestě do Itálie dokázal v rovinatém terénu za jeden den překonat 150 km, v kopcích okolo 80 km,⁴⁴ a to včetně třináctihodinového překonávání průsmyku Stelvio.⁴⁵ V průběhu cesty do Itálie plnil Kafka také úkol pro ČOS, když měl prohlédnout místo nálezu Tyršova těla a podat ná-

36 NA, fond NAD 643 Sokol Pražský, inv. č. 163, korespondence o vybudování Národního divadla a vzájemná spolupráce, dopis F. A. Šubrta výboru TJ Sokol z 10. 11. 1883.

37 Tamtéž, korespondenční lístek z 28. 5. 1913.

38 Tamtéž.

39 MP, Historická podsběrka, H 365816.

40 Ztotožnění Stanislava Kafky s autorem pišcím pod touto šifrou viz Hbk., Věčná paměť, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1947, roč. 1, č. 3, s. 3.

41 Kč., Z Paříže na jih. (Vzpomínka z r. 1922.), *Cyklista*, 1926, roč. 7., č. 19, s. 479.

42 Kč., Z cesty do Itálie, *Cyklista*, 1925, roč. 6, č. 1, s. 2.

43 Kč., Do Alp..., *Cyklista*, 1926, roč. 7, č. 1, s. 2.

44 Kč., Z cesty do Itálie, *Cyklista*, 1925, roč. 6, č. 2, s. 23.

45 Kč., Z cesty do Itálie, *Cyklista*, 1925, roč. 6, č. 1, s. 4 a č. 2, s. 21–22.

Obr. 7. H 365664 – Kresba válečné pouliční kuchyně, pravděpodobně ve vysočanské Kolbenově továrně. V pravém dolním rohu text: „Ve fabrice budou prodávat a vařit polívku pro všechny za 4 „novy“. - Velkej kotel už je zazděnej.“ Dopisnice byla odeslána 1. 12. 1916. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 664

Obr. 8. H 365848 – Perokresba zachycující čekající dělníky v tovární hale, původně pravděpodobně přilepená k dopisnici H 365 832, kde je popsána jako „Děláci čekají na slavnostní řeč v den narozenin mocnáře.“ Vzhledem k zaměstnání autora se zřejmě jedná o Kolbenovu továrnu ve Vysočanech. Kresba vznikla asi 18. 8. 1916 a dopisnice byla odeslána 22. 8. 1916. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 848

vrh na umístění pamětní desky.⁴⁶ Z cestopisů je patrné, že do Itálie jel s nejmenovaným kamarádem, který se z Neapole vrátil do Československa, zatímco Kafka dále pokračoval sám; Švýcarsko rovněž navštívil s přítelem, který si vybíral místa pro svatební cestu, a zdá se, že do Francie vyrazil sám. Není jasné, jak dlouho se Kafka cykloturistice věnoval, poslední článek k této problematice mu byl otištěn v roce 1929.⁴⁷ Je možné, že cestování do zahraničí, které vyžadovalo delší dovolenou, opustil po založení rodiny a věnoval se kratším výletům po Československu. *Cyklistu* ale zcela neopustil, protože ještě v roce 1940 byla otištěna jeho metodika pro provozování těchto aktivit v rámci ČOS, v níž jasně upřednostňoval cykloturistiku před závoděním.⁴⁸ Ani na cyklovýletech mu nechyběl skicák, a tak líčení putování po Francii doplnilo deset Kafkových kresbiček. Vyprávění o cestování po Itálii a Alpách jimi sice není doprovázeno, ale Kafka alespoň zhotovil schematické mapky svých cest.⁴⁹ Z krátké zmínky v líčení návštěvy italského města Pesto je ovšem zřejmé, že skicák s sebou měl.⁵⁰

Činnost v Sokole Pražském a Československé obci sokolské

Důvody, které vedly Stanislava Kafku ke vstupu do sokolské organizace, bohužel neznáme, tušíme však, proč zvolil jednotu Sokol Pražský, jejímž členem se stal v listopadu 1909⁵¹ – byla to jednotu nejbližší jeho bydliště v Ječné ulici.⁵² Zde již v roce 1913 působil jako cvičitel dorostu, a jak vzpomínal jeden ze zdejších členů, „... on to byl, který svým přátelským způsobem mi učinil vstup do Sokola nezapomenutelným.“⁵³ V pozdějších letech se stal cvičitelem mužů,⁵⁴ členem výboru,⁵⁵ náměstkem archiváře⁵⁶ a velmi se angažoval ve vedení šermířského družstva.⁵⁷ Odkud pramenil Kafkův blízký vztah k šermu, se mi bohužel nepodařilo odhalit;⁵⁸ nikde sem na něj nenarazila jako na závodníka, vždy jako na činovníka. Dále byl aktivní i ve vedení ČOS,⁵⁹ kde rovněž pečoval o rozvoj šermu,⁶⁰ a na jeho pracovní nasazení vzpomínal i spoluvězeň Josef Hejda: „Jest

46 Ze schůze předsednictva 9. dubna 1924, *Věstník Sokolský*, 1924, roč. 26, č. 16, s. 245.

47 Kč., U »našich« v cizině, *Cyklista*, 1929, roč. 10, č. 12, s. 299–300.

48 Stanislav KAFKA, *Cyklistika v Sokole*, *Sokolský věstník*, 1940, roč. 42, č. 15, s. 175.

49 Kč., Z cesty do Itálie, *Cyklista*, 1925, roč. 6, č. 1, s. 3 a týž, Do Alp..., *Cyklista*, 1926, 7, č. 1, s. 2.

50 Kč., Z cesty do Itálie, *Cyklista*, 1925, roč. 6, č. 4, s. 65.

51 NA, fond NAD 643 Sokol Pražský, matrika činných členů 1910–1912, inv. č. 22, f. 43.

52 Podle školních katalogů bydlel S. Kafka po celou dobu studií na obchodní akademii v Ječné čp. 516, dnes Ječná 516/28, Praha 2.

53 Hbk., Věčná paměť, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1947, roč. 1, č. 3, s. 3.

54 Tamtéž.

55 Valná hromada dne 16. března v tělocvičně Jednoty, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1924, roč. 1, č. 4, s. 5.

56 Zápis o ustavující schůzi výboru Pražské tělocvičné jednoty Sokol v Praze, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1925, roč. 2, č. 4, s. 4.

57 Ustavující schůze výboru konána dne 4. dubna 1929, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1929, roč. 3, č. 4, s. 54.

58 Kafka se zjevně podílel i na organizování různých šermířských závodů, viz Stanislav KAFKA, Šerm ČOS: ČSS – 3:1, *Sokolský věstník*, 1939, roč. 41, č. 42, s. 594; týž, II. Šermířské závody ČOS, *Sokolský věstník*, 1940, roč. 42, č. 15, s. 172–173, šifra Kč., II. šermířské utkání ČOS: ČSS, *Sokolský věstník*, 1940, roč. 42, č. 42, s. 506.

59 Valná hromada dne 16. března v tělocvičně Jednoty, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1924, roč. 1, č. 4, s. 6; též Ustavení náčelnictva mužů a přednostů odborů, *Sokolský věstník*, 1939, roč. 41, č. 30–31, s. 377.

60 Stanislav KAFKA, Čtou šermíři Sokolský věstník?, *Sokolský věstník*, 1936, roč. 38, č. 40, s. 500; Stanislav KAFKA, Sokolským šermířům!, *Sokolský věstník*, 1937, roč. 39, č. 6, s. 68; Stanislav KAFKA, Šermířům, *Sokolský věstník*, 1938, roč. 40, č. 7, s. 80.

Obr. 9. H 365844 – Dvě momentky ze zákulisí Národního divadla. V horní části scéna z představení inscenace *Macbeth* – zcela vlevo Rudolf Deyl st. v roli Malcolma, Eduard Vojan v roli Macbetha, Stanislav Kafka a ostatní statisté v rolích Skotů. Ve spodní části zachycen Stanislav Kafka jako statista v opeře *Dalibor*. Kresba byla velmi pravděpodobně přilepena k dopisnici inv. č. H 365816, která byla pravděpodobně odeslána 11. 3. 1916, takže se zřejmě jedná o inscenace z 5. 3. 1916 (*Macbeth*) a 8. 3. 1916 (*Dalibor*).

*před sletem, řekl by Káča, musíme to vzít opravdu do ruky.*⁶¹ Svě cvičitelské zkušenosti se snažil předávat kolegům, a tak se stal spoluautorem knihy *Cvičební večery pro muže*⁶² a série článků o šermu šavlí, která vycházela v periodiku *Cvičitel*.⁶³ Tiskem byla vydána i jeho *prosná skladba pro dorostence*.⁶⁴ Na dalších publikacích se podílel jako ilustrátor, jednalo se o *Tělocvik*

Obr. 10. H 365851 – Kresba s největší pravděpodobností původně přilepená k dopisnici inv. č. H 365 837, na níž je noticka: „*Kulisáci*« při odpočinku, v pozadí *Zíték* (v *Židovce*); jeviště vpravo.“ Pravděpodobně se jednalo o představení *Židovky* dne 17. 10. 1916, v němž pěvec Vilém Zíték vystupoval v roli Ruggiera. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 851

prosný,⁶⁵ *Methodiku tělesné výchovy mládeže od 6 do 14 let*,⁶⁶ *Cvičení prosná*,⁶⁷ *Plování*⁶⁸ a *Přehledný nástin tělesného vývoje u mládeže k potřebě cvičitele*.⁶⁹ Tituly *Cvičení prosná* a *Plování* vycházely nejprve na pokračování v časopise *Sokol* a ilustrace se zčásti dochovaly ve sbírce Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea.⁷⁰

61 HEJDA, Káča – vzpomínka na Stanislava Kafku, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 13, s. 151.

62 *Cvičební večery pro muže*. Sestavené z příkladů dodaných členy cvičitelského sboru ČOS, Praha 1939. Stanislav Kafka je autorem cvičení na koni pro jednoty s jedním družstvem, s. 56.

63 PAVELKA – KAFKA, Šerm šavlí, *Cvičitel*, 1939, roč. 19, č. 4, s. 83–89; č. 5, 109–112; č. 6, s. 130–134; č. 7–8, s. 157–160; PAVELKA – KAFKA, Pozdrav, *Cvičitel*, 1939, roč. 19, č. 9, s. 177–181.

64 Stanislav KAFKA, *Cvičení prosná osmice pro sletové akademie v r. 1920*, s. 15–20, in: Antonín ČERVINKA – F. HÁJEK – Stanislav KAFKA, *Troje prosná dorostenců Sokola pražského*, Nusle [1920].

65 Jaroslav ADLOF, *Tělocvik prosný nebo tzv. Lehká atletika*, Praha 1920 a 1923. V prvním vydání z roku 1920 není autorství ilustrací uvedeno na titulním listu, nicméně je zmíněno v předmluvě, viz Jaroslav ADLOF, *Tělocvik prosný nebo tzv. Lehká atletika*, Praha 1920, s. 3.

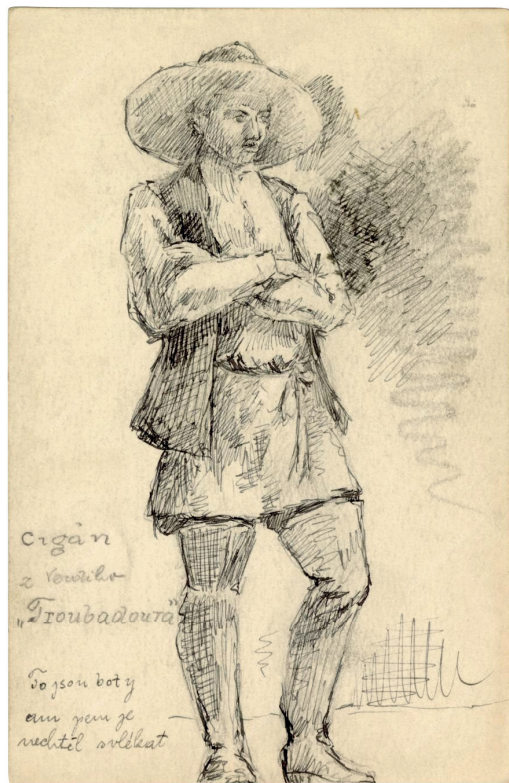
66 Agathon HELLER, *Methodika tělesné výchovy mládeže od 6 do 14 let dle soustavy dra Miroslava Tyrše*, Praha 1921, 1922 a 1926.

67 Václav VOREL, *Cvičení prosná*, Praha 1927.

68 Václav STANĚK – Miroslav NOVÁK, *Plování*, Praha 1926.

69 Stanislav BUKOVSKÝ, *Přehledný nástin tělesného vývoje u mládeže k potřebě cvičitele. Zdravotní výchova žáků v Sokole*. (Jan Král), Praha 1923. U této publikace není Kafka přímo uveden jako ilustrátor, ale dochovala se zmínka v rubrice Knihovna cvičitelů sokolského žactva, *Věstník sokolský*, 1924, roč. 26, č. 7, s. 107.

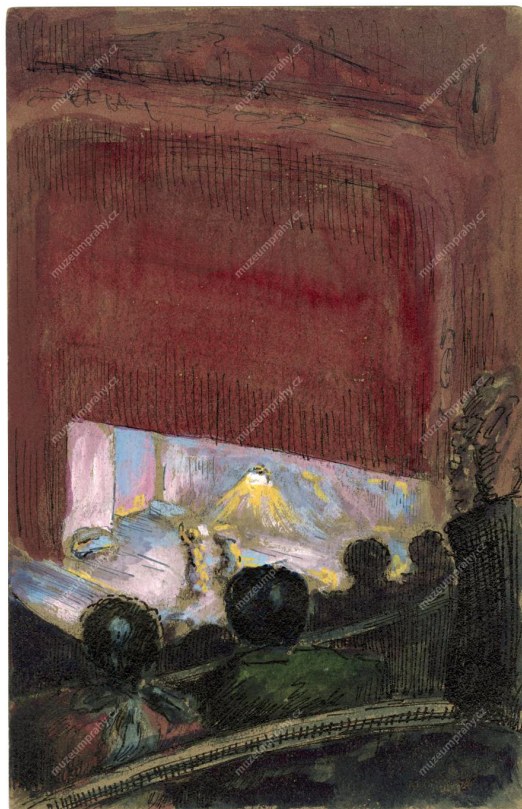
70 Ilustrace k *Plavání* jsou uloženy v NM, Historické muzeum, Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu, Trojrozměrná sbírka, inv. č. H7H–35754–H7H–35769; ilustrace k *Cvičením prosným* tamtéž, inv. č. H7H–35770.

Obr. 11. H 365854 – Patrně autoportrét Stanislava Kafky jako statisty ve Verdiho opeře Troubadour. V levém dolním rohu je přípisek „To jsou boty! ani jsem je nechtěl svlékat.“ Kresba pravděpodobně vznikla v letech 1916–1917. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 854

Stanislav Kafka se také zasloužil o zachycení podoby Tyršova domu v první polovině dvacátých let 20. století, kdy objekt procházel rekonstrukcí a dostavbou pro účely ČOS. Ve sbírce Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea se dochoval také návrh na plakát pro prodej losů věcné loterie, jejíž výtěžek byl použit na financování rekonstrukce.⁷¹ V roce 1923 byla vydána pohlednice s Kafkovou kresbou,⁷² o dva roky později vyšel v *Lidových novinách* u příležitosti slavnostního otevření objektu celostránkový článek doprovázený osmi Kafkovými kresbami⁷³ a dvě vyobrazení byla publikována v časopise *Sokol*.⁷⁴

Jako člen ČOS Kafka nepřivítal vznik Protektorátu Čechy a Morava s nadšením, podle poválečné vzpomínky „Po okupaci neklesá na mysl, glosuje události sžíravým vtípem.“⁷⁵ Dotazník o domácí odbojové činnosti v letech 1938–1945, který ČOS po skončení války roze-

Obr. 12. H 365665 – Dopisnice s kresbou jeviště Národního divadla zachyceného nejspíše z I. nebo II. galerie. Autor ji popsal jako „Pohled z nebe, když se hraje malá činohra“. Mohlo by se jednat o inscenace Boubouroche a Poupě s malým hereckým obsazením uváděné 2. 12. 1916, protože dopisnice byla odeslána 4. 12. 1916. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 665

sílala, zmiňuje Kafkovo zapojení do „podzemní skupiny sokolské v Praze“ a „...opatřování zprávy o okupantech pro ileg. Skupinu Obrana Národa a potraviny pro její členy...“⁷⁶, ale jeho zapojení nelze verifikovat ani konkretizovat. Byl-li Kafka zapojen do odbojové činnosti, pak nestála za jeho zatčením. Osudnou se mu stala činnost ve vedení ČOS, když byl v noci ze 7. na 8. 10. 1941 v rámci „akce Sokol“ zatčen⁷⁷ a posléze internován v terezínské Malé pevnosti. Cílem tohoto rozsáhlého zatýkání bylo narušení struktury ČOS považované za jednu z hlavních skupin odporu proti okupační správě.⁷⁸ Z Terezína se Kafkovi podařilo poslat rodině (kromě povolené komunikace) šest výše zmíněných motáků, ve kterých se snažil poradit manželce s finančními a jinými praktickými záležitostmi, ale především se rodinu snažil ujistit o své lásce a naději na návrat. Vězni byli

71 NM, Historické muzeum, Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu, Trojrozměrná sbírka, inv. č. H7H-31775.

72 Prvá pohlednice Tyršova domu, *Věstník sokolský*, 1923, roč. 25, č. 44–45, s. 743. Není jasné, zda pohlednice byla vydána jedna či dvě – článek totiž hovoří o vytvoření dvou pohlednic, ovšem v jeho názvu se hovoří pouze o jedné, jejíž slovní popis odpovídá pohlednici nalezené ve sbírce Muzea hl. m. Prahy.

73 Antonín KREJČÍ, Tyršův dům, *Lidové noviny*, 1925, roč. 33, č. 257, s. 11.

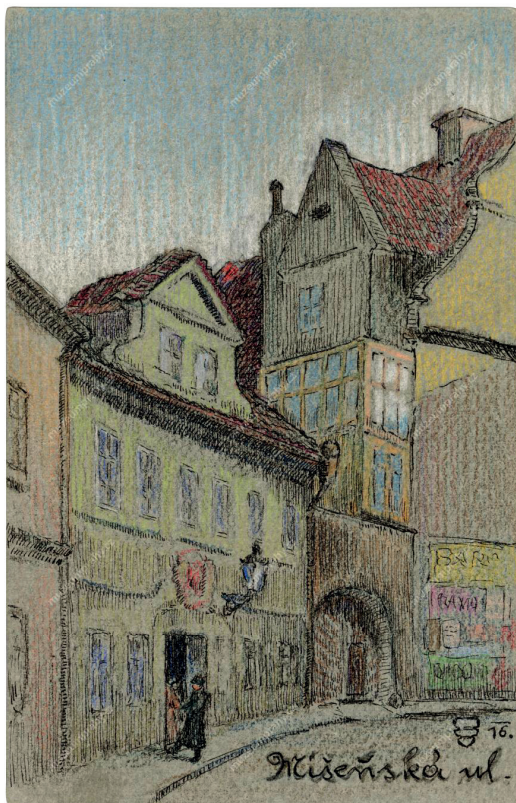
74 *Sokol*, 1925, roč. 51, č. 5, s. 107 a 123.

75 Hbk., Věčná paměť, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1947, roč. 1, č. 3, s. 3.

76 NA, fond NAD 643 Sokol Pražský, soupisy popravených a umučených členů Sokola Pražského, kart. 20.

77 Tamtéž.

78 Jan B. UHLÍŘ, *Sokol za protektorátu. Organizovaná rezistence ČOS*. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav českých dějin. Praha 2005, s. 137–141.

Obr. 13. H 365845 – Kolorovaná kresba domů v Míšeňské ulici. Zachycen dům čp. 70/III a část čp. 92/III, na kterém je patrná stěna s reklamními výlepy. V pravém dolním rohu autorova signatura v podobě dětské hračky – káči a leto-počet '16. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 845

nasazení mj. při stavbě silnice z Ústí nad Labem do Krásného Března, na což se dochovala vzpomínka Rudolfa Bárty,⁷⁹ který ji nazýval „sokolskou silnicí“, „... neboť zde tekla prvá naše krev. Nikoliv ještě v důsledku bití, jako později v Osvětimi a jiných táborech, nýbrž z rozdrásaných rukou, nezvyklých přehazovati velké a těžké ostré kameny. Sami jsme je lámali, sami vozili a kladli. Osvědčilo se, že jsem vyučený kameník a dlaždič, v mnohém šlo sobě i jiným těžkou práci usnadnit.

Obr. 14. H 365667 – Dopisnice s kresbou průčelí pivovaru U Halánků, Betlémské nám. 296/1, Praha 1, dnes Národní muzeum – Náprstkovo muzeum, odeslaná 28. 12. 1916. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 667

Jak toužebně jsme čekali, až pro nás, vysílené, k večeru přijede nákladní auto, aby k smrti znavené odvezlo do Ústí n. L. na nádraží. Když jsem ještě před zatčením jezdil sem obchodně, odpovídali mi moji obchodní známí, Němci, na dotaz: „Kdo jsou ti vyhublí a špinaví lidé ve starých vojenských šatech, trpělivě čekající na vlak?“, že to jsou ruští zajatci. Nyní jsem sám patřil do toho temného houfu.“⁸⁰ Ani zde Stanislava Kafku nepustila potřeba kreslit, o čemž svědčí 14 kreseb jeho spoluvězňů, které Josef Hejda popsal jako „...momentky při každodenním vraždění blech, hraní karet, čekání na ranní apely a ohřívání večere (na černo přinesené brambory) z komandýrek.“⁸¹ Z Terezína byl Stanislav Kafka odeslán sběrným transportem, ve kterém bylo celkem 72 vězňů, do koncentračního tábora Osvětim II-Břežinka, kam dorazil 6. 3. 1942 a kde byl registrován pod číslem 26548.⁸² Zde spolu s dalšími 40 vězni zemřel 4. 4. 1942,⁸³ když byl podle svědectví Josefa Hejdy ubit.⁸⁴ O několik dnů později byla o jeho úmrtí informována rodina,⁸⁵ která urnu s ostatky uložila v kolumbáriu kostela Českobratrské církve evangelické.⁸⁶ V roce 1992 byl popel Stanislava Kafky a jeho ženy rozptýlen na Olšanských hřbitovech II.⁸⁷

79 Prof. Dr. Ing. Rudolf Bárta, CSc. (30. 1. 1897 – 1. 3. 1985) pocházel z pražské rodiny podnikající v oblasti stavebních materiálů, která spoluvlastnila firmu Barta a Tichý, později Prastav a.s. Jako člen vedení ČOS byl uvězněn v Terezíně, později byl deportován do Osvětimi, odkud byl propuštěn 2. 6. 1942.

80 Rudolf BARTA, Sokolská silnice, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 5, s. 52.

81 HEJDA, Káča – vzpomínka na Stanislava Kafku, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 13, s. 151.

82 Danuta CZECHOVÁ, *Kalendář událostí v KT Auschwitz*, Praha 2021, s. 171; též Bohdan PIĘTKA, *Členové České obce sokolské v koncentračním táboře Osvětim*, Osvětim 2024, s. 200; též Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau, Information about victims – Chronology od Transports to KL Auschwitz, [cit. 10.4.2025], dostupné z: <https://victims.auschwitz.org/victims/109125>.

83 Danuta CZECHOVÁ, *Kalendář událostí v KT Auschwitz*, Praha 2021, s. 188; též Bohdan PIĘTKA, *Členové České obce sokolské v koncentračním táboře Osvětim*, Osvětim 2024, s. 200.

84 HEJDA, Káča – vzpomínka na Stanislava Kafku, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 13, s. 151. Totožný způsob úmrtí uvádí i výše zmíněný dotazník ČOS, viz NA, fond NAD 643 Sokol Pražský, soupisy popravených a umučených členů Sokola Pražského, kart. 20.

85 NM, Archiv dějin tělesné výchovy a sportu, NAD 170 Sokol, inv. č. 2696 Kafka Stanislav, dopis Jaroslavy Kafkové dr. F. Kadeřávkovi z 11. 4. 1942.

86 NM, Archiv dějin tělesné výchovy a sportu, NAD 170 Sokol, inv. č. 2696 Kafka Stanislav, dopis Stanislavy Kafkové dr. F. Kadeřávkovi ze 17. 9. 1942.

87 Hřbitovy a pohřební služby Praha, databáze vyhledávání hrobů dle zesnulých, dostupné z: http://212.47.2.130:8080/mpo_sph/. Za potvrzení informace děkuji pracovníkům Hřbitovní správy Olšany.

Obr. 15. H 365680 – Kresba nazvaná „U Jedovky“ z 16. 1. 1916. Zachycuje domy (zleva doprava) 444/II, 445/II a 446/II v Apolinářské ulici. V posledním domě sídlil legendární hostinec Jedová chýše, proslulý zejména ze staropražských kriminálních příběhů. Domy 445/II a 446/II byly zbořeny a nahrazeny novostavbou. V pozadí je patrný kostel sv. Apolináře. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 680

Stanislav Kafka byl v únoru 1946 vyznamenán Československým válečným křížem 1939 in memoriam⁸⁸ a vedle již vzpomínaných otištěných osobních vzpomínek byl v letech 1947 a 1948 připomenut v rubrice Z kalendáře v *Sokolském věstníku*.⁸⁹ V roce 1947 bylo také zvažováno vydání vzpomínek výše zmíněného Rudolfa Barty, které mělo být doprovázeno mj. i Kafkovými kresbami z Terezína.⁹⁰ Po zániku ČOS nebylo na zemřelé členy oficiálně vzpomínáno, a tak až v roce 1968 byl v týdeníku *Květy* otištěn jeden z Kafkových motáků.⁹¹ Jednalo se o psaní z 28. 12. 1941, které bylo napsáno na třech listech toaletního papíru, a tak došlo k záměně posledního listu s listem motáku z 11. 1. 1942.⁹² Otištěné psaní proto působí poněkud zmateně a neukončeně. Autor byl zmíněn pouze v několikařádkovém dovětku jako „...cvičitel pražského Sokola a člen náčelnictva ČOS Stanislav Kafka, zatčený začátkem války gestapem.“⁹³ V roce 1976 pak Kafkova dcera předala motáky, kresby vězňů a otcův životopis do Památníku Terezín. Naposled byla oběť Stanislava Kafky i dalších sokolských činovníků připomenuta v roce 2010, když byla v budově Sokola Pražského instalována pamětní stěna Pieta, jejíž autorkou je Jana Wienerová.⁹⁴

Obr. 16. H 365835 – Krajinka z pražské Stromovky, vzniklá zřejmě v první polovině října 1916. Kresba nebyla přilepena na korespondenční lístek, ale vytržena ze skicáku a odeslána jako dopisnice 15. 10. 1916. Stanislav Kafka mj. sděloval, že stále chodí plavat. Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, inv. č. H 365 835

Soubor korespondenčních lístků zakoupených pro Historickou sbírku Muzea hl. m. Prahy

Soubor, který se ve dvou částech podařilo zakoupit pro Historickou sbírku Muzea hl. m. Prahy, tvoří 66 korespondenčních lístků a 25 volných obrázků. Stanislav Kafka totiž někdy kreslil přímo na korespondenční lístky, jindy obrázek nalepil na dopisnici a někdy naopak vyrobil korespondenční lístek z listu skicáku. Nalepené obrázky se v některých případech odlepily (nebo byly odlepeny?), takže z 66 dopisnic má 22 volnou lícovou stranu; dalších pět nebylo ilustrováno. Dále se dochovalo 25 volných obrázků, z nichž se sedm podařilo spojit s korespondenčními lístky bez ilustrací. Ze souboru, který dominantně pochází z období mezi 21. 7. 1915 a 23. 7. 1917, je patrné, že byl původně rozsáhlejší, protože vůbec není zastoupeno období září–prosinec 1915 a únor–březen 1917.⁹⁵ I z dochovaného torza je však zjevné, že Stanislav Kafka psal Miloši Hlaváčkovi poměrně často, obvykle v rozmezí několika dní a v některých případech posílal několik korespondenčních lístků najednou.⁹⁶ Bohužel není možné určit, kdy a jak velké části korespondence se ztratily. Mohlo k tomu dojít již v době vzniku nebo za vlastnictví Miloše Hlaváčka, ale také později, protože Muzeum hl. m. Prahy celek zakoupilo v antikvariátu, který jej získal od dědiců sběratele,

88 *Osobní věstník Ministerstva národní obrany*, 1946, č. 15, s. 129.

89 Z kalendáře, *Sokolský věstník*, 1947, roč. 45, č. 13, s. 158; Z kalendáře, *Sokolský věstník*, 1948, roč. 46, č. 13, s. 198.

90 Vzpomínka jednoho z tisíce, *Sokolský věstník*, 1947, roč. 45, č. 14, s. 184 a č. 17, s. 234. K vydání knihy nedošlo pravděpodobně kvůli malému zájmu odběratelů.

91 Opožděný dopis, *Květy*. Týdeník pro celou rodinu, 1968, roč. 18, č. 50, s. 3–4.

92 PT, podsběrka Historicko-dokumentární, moták č. 4 z 28. 12. 1941, inv. č. A 9935 a moták č. 5 z 11. 1. 1942, inv. č. A 9936.

93 Opožděný dopis, *Květy*. Týdeník pro celou rodinu, 1968, roč. 18, č. 50, s. 4.

94 Stěna je umístěna v čp. 1438/II, Žitná 42, Praha 2. Za údaje o autorství a datu umístění děkuji paní Janě Kepkové, tajemnici Sokola Pražského.

95 Některé odlepené či samostatné kresby se nepodařilo datovat přesněji než pouhým vymezením období první světové války.

96 Jednoznačně na sebe navazují dva korespondenční lístky z 11. 1. 1916, MP, Historická sbírka, inv. č. H 365812/1 a H 365812/2.

Naopak čtyři dopisnice z 23. 7. 1917 rozhodně jeden celek netvoří – dvě jsou zjevné solitéry, (inv. č. H 365676 a H 365677), jeden je naopak součástí většího celku (inv. č. H 365840) a poslední obsahuje pouze obrázek a žádný doprovodný text (inv. č. H 365678).

a již nebylo možné rekonstruovat průběh putování korespondence od Miloše Hlaváčka (či jeho dědiců) ke sběrateli (případně sběratelům), v jehož průběhu mohlo dojít ke ztrátám. Zakoupený soubor je cenným svědectvím o Kafkově zálibě ve výtvarné činnosti, přináší detaily pražského života v době první světové války, a především zachycuje autorův jemný, suchý humor a smysl pro sebeironii.

Neméně cenné je písemné svědectví, které nám dává nahlédnout do osobního světa Stanislava Kafky. Poměrně málo zmínek se týká přímo válečných událostí – jsou to především zmínky o nedostatku potravin ze srpna a září 1916,⁹⁷ popisy zranění Kafkova bratra ve vojenské službě.⁹⁸ Většinou však svému příteli psal o zážitcích z dovolených, návštěvách pražských hostinců, schůzkách s děvčaty, divadle. Vzpomínka terezínského spoluvězně Josefa Hejdy dodala kontext drobným zmínkám o koupání v řece, neboť Kafka „Patřil mezi naše [tj. sokolské – pozn. aut.] otužilce. Byla-li již všem zima, pro něho to nebylo »ještě tak zlé.«“⁹⁹ Pouze jediné dvě zmínky z ledna 1917 se lehce dotýkají nedobré nálady v zázemí.¹⁰⁰ Domnívám se, že zřejmě zde se zrodila Kafkova schopnost povzbudit slovem, které si Josef Hejda tak cenil, když jej charakterizoval jako velkého optimistu, „... který dovedl zaplašit duševní chmury.“¹⁰¹

Závěrem

Zakoupený soubor korespondenčních lístků pozoruhodným způsobem doplňuje celky uchovávané v Památníku Terezín a Národním muzeu. Každý z nich vypovídá o jiné fázi Kafkova života, dohromady je spojuje především autorova výtvarná činnost. Všechny tři soubory také poskytují pohled jednotlivce na velké dějinné události, jejichž byl svědkem a bohužel také obětí.

Seznam archivních pramenů

- Archiv hl. m. Prahy, fond NAD 156 Sběrka matrik, kostel Nejsvětější Trojice ve Spálené ulici, matrika oddaných v letech 1915–1942, sign. TRS O11
- Archiv hl. m. Prahy, fond NAD 995 Československá akademie obchodní dr. E. Beneše v Praze, Resslova 8, Praha II, nezpracovaný fond
- Muzeum hl. m. Prahy, Historická sbírka, korespondenční lístky a kresby odeslané Stanislavem Kafkou Miloši Hlaváčkoví, inv. č. H 365643–H365686 a H 365812–H365858
- Národní archiv, fond NAD 463 Sokol Pražský, matrika činných členů 1910–1912, inv. č. 22; korespondence o vybudování Národního divadla a vzájemná spolupráce, inv. č. 163; soupisy popravených a umučených členů Sokola Pražského, karton 20
- Národní archiv, fond Policejní ředitelství I-konskripce, karton 183

Národní muzeum, Historické muzeum, Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu, Trojrozměrná sbírka, inv. č. H7H-15550, H7H-15700–H7H-15703, H7H-18763–H7H-781, H7H-29057–H7H29058, H7H-31773, H7H-31775, H7H-34960, H7H-35754–H7H-35770

Národní muzeum, Archiv dějin tělesné výchovy a sportu, fond NAD 170 Sokol, inv. č. 2696 Kafka Stanislav

Obecní úřad Mutějovice, matrika narozených v obci Milostín v letech 1893–1912

Památník Terezín, podsběrka Historicko-dokumentární, Stanislava, ORSZÁGHOVÁ-KAFKOVÁ, Vzpomínka-životopis Stanislava Kafky, inv. č. A 9931 a motáky č. 1–6, inv. č. A 9932–A 9937

Památník Terezín, podsběrka Historicko-umělecká, kresby Stanislava Kafky, inv. č. PT 8315 – PT 8328

Státní oblastní archiv v Praze, fond NAD 28 Sběrka matrik a průvodní listinný materiál, matrika narozených v obci Milostín v letech 1864–1893

Státní oblastní archiv Litoměřice, fond NAD 1296 Sčítání lidu 1921, okres Litoměřice, lokalita Horní Beřkovice, karton 110

Státní okresní archiv Náchod, fond NAD 190 Sběrka matrik Východočeského kraje, farní úřad Bohuslavice, matrika narozených 1842–1900, sign. 8-4021, poř. č. 297

Seznam tištěných pramenů

- Jaroslav ADLOF, *Tělocvik prostý nebo tzv. Lehká atletika*, Praha 1920 a 1923.
- Rudolf BÁRTA, Sokolská silnice, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 5, s. 52.
- Stanislav BUKOVSKÝ, *Přehledný nástin tělesného vývoje u mládeže k potřebě cvičitele. Zdravotní výchova žáků v Sokole*. (Jan Král), Praha 1923.
- Cvičební večery pro muže. Sestavené z příkladů dodaných členy cvičitelského sboru ČOS, Praha 1939.
- Antonín ČERVINKA – F. HÁJEK – Stanislav KAFKA, *Troje protná dorostenců Sokola pražského*, Nusle [1920].
- Hbk., Věčná paměť, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1947, roč. 1, č. 3, s. 3.
- HEJDA, Káča – vzpomínka na Stanislava Kafku, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 13, s. 151.
- Agathon HELLER, *Methodika tělesné výchovy mládeže od 6 do 14 let dle soustavy dra Miroslava Tyrše*, Praha 1921, 1922 a 1926.
- Stanislav KAFKA, *Tělocvik nářaďový a sport v cizině*, *Sokol*, 1926, roč. 52, č. 3, s. 74–76.
- Stanislav KAFKA, *Zrcadlo sletu v zahraničním tisku*, *Sokol*, 1926, roč. 52, č. 10, s. 238.
- Stanislav KAFKA, *Čtou šermíři Sokolský věstník?*, *Sokolský věstník*, 1936, roč. 38, č. 40, s. 500.
- Stanislav KAFKA, *Sokolským šermířům!*, *Sokolský věstník*, 1937, roč. 39, č. 6, s. 68.

97 MP, Historická podsběrka, H 356658 a H 365660.

98 MP, Historická podsběrka, H 365662, H 365663, H 365666, H 365672, H 365673, H 365839.

99 HEJDA, Káča – vzpomínka na Stanislava Kafku, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 13, s. 151.

100 MP, Historická podsběrka, H 365669 a H 365670.

101 HEJDA, Káča – vzpomínka na Stanislava Kafku, *Sokolský věstník*, 1946, roč. 44, č. 13, s. 151.

- Stanislav KAFKA, Šermířům, *Sokolský věstník*, 1938, roč. 40, č. 7, s. 80.
- Stanislav KAFKA, Šerm ČOS: ČSS – 3:1, *Sokolský věstník*, 1939, roč. 41, č. 42, s. 594.
- Stanislav KAFKA, II. Šermířské závody ČOS, *Sokolský věstník*, 1940, roč. 42, č. 15, s. 172–173.
- Stanislav KAFKA, Cyklistika v Sokole, *Sokolský věstník*, 1940, roč. 42, č. 15, s. 175.
- Kč., Z cesty do Itálie, *Cyklista*, 1925, roč. 6, č. 1–6, s. 2–4, 21–24, 42–44, 62–65, 81–83, 98–99.
- Kč., Do Alp..., *Cyklista*, 1926, roč. 7, č. 1 a 2, s. 2–4, 26–28.
- Kč., Z Paříže na jih, *Cyklista*, 1926, roč. 7, č. 19 a 20, s. 477–480 a 507–510.
- Kč., Z Nizy k Mont Blancu, *Cyklista*, 1927, roč. 8, č. 6 a 7, s. 138–139 a 166–167.
- Kč., U »našich« v cizině, *Cyklista*, 1929, roč. 10, č. 12, s. 299–300.
- Kč., II. šermířské utkání ČOS: ČSS, *Sokolský věstník*, 1940, roč. 42, č. 42, s. 506.
- Knihovna cvičitelů sokolského žactva, *Věstník sokolský*, 1924, roč. 26, č. 7, s. 107.
- Antonín KREJČÍ, Tyršův dům, *Lidové noviny*, 1925, roč. 33, č. 257, s. 11.
- Opožděný dopis, *Květy*. Týdeník pro celou rodinu, 1968, roč. 18, č. 50, s. 3–4.
- Osobní věstník čs. ministerstva obrany*, 1919, roč. II, č. 107.
- Osobní věstník Ministerstva národní obrany*, 1946, č. 15.
- PAVELKA – KAFKA, Šerm šavlí, *Cvičitel*, 1939, roč. 19, č. 4, s. 83–89; č. 5, 109–112; č. 6, s. 130–134; č. 7–8, s. 157–160.
- PAVELKA – KAFKA, Pozdrav, *Cvičitel*, 1939, roč. 19, č. 9, s. 177–181.
- Prvá pohlednice Tyršova domu, *Věstník sokolský*, 1923, roč. 25, č. 44–45, s. 743.
- Václav STANĚK – Miroslav NOVÁK – Jan, KRÁL, *Plování*, Sokol, 1925, roč. 51, č. 1, s. 12–14; č. 2, s. 38–41; č. 3, s. 70–72; č. 4, s. 90–92; č. 5, s. 119–121; č. 6–7, s. 142–145; č. 8–9, s. 172–175; č. 10, s. 204–206; č. 11, s. 235–236; č. 12, s. 260–264.
- Václav STANĚK – Miroslav NOVÁK, *Plování*, Praha 1926.
- Ustavení náčelnictva mužů a přednostů odborů, *Sokolský věstník*, 1939, roč. 41, č. 30–31, s. 377.
- Ustavující schůze výboru konána dne 4. dubna 1929, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1929, roč. 3, č. 4, s. 53–54.
- Valná hromada dne 16. března v tělocvičně Jednoty, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1924, roč. 1, č. 4, s. 4–5.
- Václav VOREL, Cvičení prostrná, *Sokol*, 1925, roč. 51, č. 1, s. 10–12; č. 2, s. 35–38; č. 3, s. 66–69; č. 4, s. 88–90; č. 5, s. 115–119; č. 6–7, s. 139–141; č. 8–9, s. 171–172; č. 10, s. 203–204; č. 11, s. 233–235; č. 12, s. 259–260.
- Václav VOREL, *Cvičení prostrná*, Praha 1927.
- Všeabsolventský adresář Československé akademie obchodní v Praze vydaný Spolkem absolventů Československé akademie obchodní ke jubilejnímu sjezdu absolventů i abiturientů akademie, pořádanému ve dnech 27. až 29. září 1922 na oslavu padesátého výročí založení ústavu, Praha 1922.
- Vzpomínka jednoho z tisíce, *Sokolský věstník*, 1947, roč. 45, č. 14, s. 184 a č. 17, s. 234.
- Z kalendáře, *Sokolský věstník*, 1947, roč. 45, č. 13, s. 158.
- Z kalendáře, *Sokolský věstník*, 1948, roč. 46, č. 13, s. 198.
- Zápis o ustavující schůzi výboru Pražské tělocvičné jednoty Sokol v Praze, *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol*, 1925, roč. 2, č. 4, s. 4–5.
- Ze schůze předsednictva 9. dubna 1924, *Věstník Sokolský*, 1924, roč. 26, č. 16, s. 244–245.

Seznam použité literatury

- Almanach Akademie výtvarných umění v Praze*. K 180. výročí založení (1799–1979), Praha 1979.
- Petr CIRONIS, *Měšťanské školy dívčí v Rokycanech (1868) 1885–1948 (1959)*, skupinový inventář fondů NAD 1274, 1275, 1276, Rokycany 2005, evid. č. pomůcky 170/1–3.
- Danuta CZECHOVÁ, *Kalendář událostí v KT Auschwitz: 1. svazek*, Praha 2021.
- Bohdan PIĚTKA, *Členové České obce sokolské v koncentračním táboře Osvětim*, Osvětim 2024.
- Jitka SCHŮTOVÁ – Vlasta SAUROVÁ – Hana HAVRÁNKOVÁ, *Signované kresby a obrazy Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu*, Praha 2008.
- Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2000*. V. Ka-Kom, Ostrava 2000
- Prokop TOMAN, *Slovník československých výtvarných umělců*, Praha 1927.
- Prokop TOMAN, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Praha 1936.
- Jan B. UHLÍŘ, *Sokol za protektorátu. Organizovaná rezistence ČOS*. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav českých dějin. Praha 2005.

Seznam elektronických zdrojů

- Památník Terezín, databáze politicky a rasově pronásledovaných osob, dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/databaze>
- Hřbitovy a pohřební služby Praha, databáze vyhledávání hrobů dle zesnulých, dostupné z: http://212.47.2.130:8080/mpo_sphw/
- Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau, Information about victims – Chronology od Transports to KL Auschwitz, dostupné z: <https://victims.auschwitz.org/victims/109125>
- Národní divadlo, online archiv, dostupné z: <https://archiv.narodni-divadlo.cz/>